

Některé neefektivnosti ve fotbalových pravidlech z pohledu ekonomie kriminality

Sportovní pravidla připomínají trestní zákoník. Říkají, jaké chování je nepřijatelné (fauly), a stanovují sankce za jejich porušení. Výši sankcí na sportovním kolbišti lze posuzovat stejným ekonomickým aparátem jako sankce za trestné činy. Je v zájmu sportovních svazů stanovit sankce tak, aby dosáhly „optimální úrovně kriminality“ na hřišti. Ta, stejně jako mimo hřiště, není nulová. Jednak jsou zde náklady na odhalení a potrestání faulů (rozhodčí nemůže vidět všechno; příliš časté a příliš přísné trestání tříští plynulost hry, atd). Dále – a zde je rozdíl mezi sportem a běžnou kriminalitou – k řadě faulů dochází neúmyslně, např. když se obránce pokusí o zoufalé vypíchnutí míče útočníkovi, a místo míče trefí nohu. Podobné pokusy, i když mohou skončit faulem, jsou do jisté míry nevyhnutelnou součástí intenzivní hry, která je ceněna diváky. Jelikož maximalizace „entertainment value“ je důležitým cílem sportovního svazu, nesmí být sankce natolik přísné, aby odrazovaly hráče od atraktivní hry.

V čem fotbalová pravidla v očích ekonomie kriminality neobstojí? Ekonomicky efektivní trest plynule roste se škodou, kterou trestný čin způsobil, a při malém zvýšení škody by se trest neměl skokově, radikálně zvýšit. U faulů proti útočícímu týmu je toto splněno jen mimo šestnáctku. Čím blíže vlastní brance k faulu dojde, tím vyšší je způsobená škoda – útočící tým měl vyšší pravděpodobnost vstřelit gól, a faulem o ni přišel. Tím blíže k brance se ovšem kope přímý kop, a faulující tým je tak vystaven vyšší pravděpodobnosti, že při výkonu sankce gól inkasuje. Tato ekonomická logika je totálně rozbita, kdy míč přejde hranici šestnáctky. Zatímco škoda roste plynule s každým centimetrem, o nějž blíže k brance došlo k faulu, sankce se s překročením šestnáctky mění na penaltu, u níž je skokově vyšší pravděpodobnost inkasovat gól (cca 75%, viz [Chiappori, Levitt and Groseclose, American Economic Review, September 2002](#)). Tento skok, spojený s tím, že penalta je opravdu extrémní sankcí, přináší důsledky zcela konzistentní s ekonomickými predikcemi:

- Pokles v počtu odpískaných faulů (to je možná ještě efektivní)
- Extrémní snahu obránců vyhnout se faulu či vůbec podezření z faulu
- Váhavost rozhodčích uvalit tento extrémní trest, vyžadují pak vyšší „důkazní břemeno“ a nepískají zákroky, které by mimo šestnáctku pískali ([Andreoni, Rand Journal of Economics, Autumn 1991](#))
- Ex-post litigace, zahrnující jak argumenty s rozhodčím na hřišti, tak hodnocení rozhodčích po zápase ze strany médií, řešení stížností na rozhodčí atd. (úplně stejně, jako procesní náklady na případy s trestem smrti jsou v USA cca o 1 milion dolarů vyšší oproti případům s trestem doživotí ([Roman, Chalfin, and Knight, American Law and Economics Review, Fall 2009](#)))
- Pro útočící tým je výhodné být obětí faulu, což dává perverzní motivace (filmování)

Doporučení (vedené úzkým viděním ekonomie kriminality) by bylo snížit extrémnost trestu pokutového kopu, tj. posunout vzdálenost z 11 metrů o metr či dva(?), aby pravděpodobnost vstřelení gólu z penalty byla maximálně 50%, případně i nižší (rozhodně vyšší, než z přímého volného kopu z hranice šestnáctky, ale ne radikálně vyšší).

Naprostě minimálním požadavkem na efektivní trest je, aby zločinec v případě dopadení na tom byl hůř, než kdyby zločin vůbec nespáchal. To se ve fotbalu nedaří při tzv. taktických faulech (mužstvo v hloubi své vlastní poloviny získá míč, zahájí útok, a útočící hráč je okamžitě jemně faulován). Bez faulu by útočící mužstvo pokračovalo v útoku. Po faulu pokračuje také, z přímého kopu ze vzdálenosti, ze které vůbec nehrozí nebezpečí, zatímco

bránící mužstvo již stačilo seskupit obranu. Tady ani není třeba dělat nějakou kalkulaci – taktický faul se prostě vyplácí (stačí dát jen pozor, aby to nebylo na žlutou kartu).

Obečné doporučení je, že obranné fauly i na polovině soupeře musí faulující mužstvo nějak „bolet“. Třeba tím, že by se přímý kop kopal o 20-30 metrů blíž k soupeřově bráně, takže by faulované mužstvo automaticky postoupilo kupředu. Nebo by šlo zavést čáry řekněme 40m od bran (tj. ve vzdálenosti, se dá centrovat do šestnáctky). Pokud útočící hráč je faulován dále než 40m od brány, na kterou útočí, posouvá se kop automaticky na tuto čáru (jakási obdoba rohového kopu). Pokud je faulován blíž, kope se přímý kop z místa faulu, jako dnes. Úplně jinou alternativou je za fauly vyloučovat na pár minut, podobně jako v hokeji.

Do třetice, červená karta. Její ekonomická zvláštnost spočívá v tom, že výše trestu klesá s minutou zápasu, kdy byla udělena. Čím později ji hráč dostane, tím kratší dobu svému týmu chybí. Nejsem si vědom, že někde jinde bych v teorii či praxi viděl trest, jehož výše takto závisí na době spáchání zločinu. (Jedinou výjimkou je doživotí – 30letý odsouzenec stráví ve vězení více času než 60letý – jenže to je dáno spíše nevyhnutelností, že je optimální udělit extrémní trest, a jinou možnost než doživotí prostě reálně nemáme). Nakolik je „doživotí“ žádoucí i v desáté minutě fotbalového zápasu, o tom mám pochyby. A jako každý extrémní trest má i červená karta nevyhnutelné nevýhody – většinu z těch, které byly zmíněny výše o penaltách. Doporučení – opět více spojitosti v trestech, např. žlutá karta místo pouhého varování je vyloučení na 3 minuty, červená na 15 minut, a pouze pro extrémní opakované trestance černá karta do konce zápasu.

Zkrátka – na fotbal se dívám rád, ale často mě mrzí, že kvůli neefektivním pravidlům se hra zbytečně drobí či rozhodčí až příliš mohou ovlivnit výsledek, a hra tak ztrácí na atraktivnosti. Autory původních pravidel ještě dokážu omluvit – nastavili je v době, kdy ekonomie kriminality ještě neexistovala. Ale dnes už o efektivních sankcích něco víme.....